

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

קבצי הערות התמימים ואנ"ש ללקו"ש חלק ט"ז שיחה ג' לפרשת תרומה

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון עט (תשמ"א)

א. בלקו"ש פ' תרומה ש.ז. מקשה בסעי' ג' דלמה הוצרכה התורה לכתוב כל האריכות אודות מלאכת המשכן, והרי מאי דהוה הוה?

ויש להעיר במ"ש בלקו"ש חט"ז פ' תרומה (ג) עמוד 306 דהאיסור ש"אסור" לאדם שיעשה בית תבנית היכל אבסדרא תבנית אולם חצר כנגד העזרה (רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז ה"י) הוא ג"כ בנוגע לעשות תבנית המשכן וכו' עיי"ש.

אזהרה

נמצא דדבר זה נוגע לאיסור גם היום.

מ.מ.ר.

— תלמיד בישיבה —

בענין איסור עשיית בית כתבנית היכל¹

הרב יעקב שי' שוויכה
ר"מ בישיבה

א.

כתב הרמב"ם פרק ז' מהלכות בית הבחירה הלכה י':

"ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שולחן בצורת שולחן, ומנורה בצורת מנורה".

והנה הלכה זו שנמצאת בפרק ז' באה כהמשך לתחילת פרק זה "מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו, ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו, ואי זו יראתו . . .".

ומכאן למדים שהאיסור של עשיית מבנים וכלים בצורת המקדש וכליו הוא משום יראת המקדש.

אוצר החכמה

וצריך להבין:

א. קושיית המנחת חינוך, (מצוה רנד) דלכאורה משמע מדברי הרמב"ם שאסור לבנות רק דמות היכל אולם ועזרה, ומדוע אינו אוסר לבנות מבנה כדוגמת מבנה החיל והר הבית.

דהנה, דעת הרמב"ם היא (כנ"ל) שהאיסור הוא מפני יראת המקדש, ובדיני יראת המקדש נכללים גם דיני יראה וכבוד הר הבית, וכמ"ש הרמב"ם בהלכה ב' שם: "לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל . . . ואין צ"ל שאסור לירוק בכל הר הבית . . . ולא יעשה הר הבית דרך . . ." ומפני מה לא כתב שאין לעשות כתבנית הר הבית.

ותירץ שם לפי דרכו, שהכתוב ציוה ליראה מהמקדש, ומסרו לחכמים, והם קבעו

* מתוך שיעור כללי שנמסר בישיבה, נכתב ע"י א' מחברי המערכת ללא אחריות כלל וכלל.

שאיסור עשייה אינו קיים בהר הבית, ע"ד שקבעו שאיסור ישיבה במקדש הוא בעזרה בלבד ולא בהר הבית. ולכאורה ביאור זה גופא זקוק לביאור, דמפני מה קבעו חכמים שאיסורים אלו לא קיימים בהר הבית].

ב. קושיית המשך חכמה (ס"פ יתרו), מדוע נקט הרמב"ם כלים אלו (שולחן ומנורה) דוקא.

אמנם המנחת חינוך כותב שאיסור עשייה קיים בכל הכלים שהתורה הקפידה על מידתם, וממילא יש איסור עשייה גם דוגמת המזבח הפנימי, אך מדעת הרמב"ם שכתב ב' כלים אלו דוקא לא משמע כך, ובפרט שלא כתב שולחן ומנורה וכיו"ב, אלא הזכיר רק שולחן ומנורה.

ג. קושיית המנחת חינוך (מצוה לט), מהו מקורו של הרמב"ם שאיסור עשיית צורת מקדש וכליו הוא משום יראת מקדש, ולא כתב כשיטות בעלי התוס' ועוד מהראשונים, וכמשמע מהגמ' במסכת ראש השנה (דף כ"ד ע"א ואילך) דהוה משום 'לא תעשון אתי' שאסור משום עבודה זרה. (וראה שם תירוץ).

ב.

עוד יש לדייק בכללות פרק זה:

א. כתב הרמב"ם בהלכה א': "ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו". ומקורו מיבמות דף ו' ע"א, "יכול יתיירא אדם ממקדש, תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו, נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש, לא ממקדש אתה מתיירא, אלא ממי שהזהיר על המקדש".

והנה תוס' ד"ה יכול יתיירא אדם כתב: "גבי אביו לא הוצרך לומר כן דפשיטא שלא ישתחוה לשם אלוקות, אבל גבי המקדש איצטריך משום דהוי דבר שבקדושה. א"נ . . ." א"כ לשיטת התוס' לומדת הגמ' שלא יעשה את המקדש כאלוקות, אלא ישתחוה רק למי שהזהיר על המקדש.

אבל הרמב"ם שכתב זאת בהגדרת המצוה משמע ממנו שרוצה לחדש שגדרה של מצות יראה הוא ליראה ממי שהזהיר על המקדש. ולא הוי רק פרט במצות יראת מקדש. היינו

להזהיר שהירא מן המקדש לא יעשנו אלוקות. וצריך להבין מה מחדש בהגדרת המצוה.

ב. בסיום הלכה ד' לאחר שמבאר כו"כ פרטים במצות יראת המקדש מסיים: "כל זה ליראה מן המקדש", וצריך להבין דלכאורה ממשיך גם לאחר הלכה זו לכתוב פרטים ביראת המקדש, ומפני מה כתב כן בסיום הלכה ד', והפסיק בין פרטי מצות יראה, ולא כתב זאת בסוף הלכות מצות יראה.

ג.

ויוכן כ"ז עפ"י מ"ש רבינו בלקוטי שיחות חט"ז שיחה ג' לפרשת תרומה, שהקשה שם מדוע כתב הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה באריכות את גלגולי המשכן בשילה נוב וגבעון.

2008/2018

הערה

ומבאר רבינו, וזלה"ק (בתרגום ללה"ק):

"פסק הרמב"ם ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר כנגד העזרה" - ומכיון שכל הבנינים שהרמב"ם מונה היה להם דין מקדש ובכל אחד מהם נתקיימה המצוה דועשו לי מקדש.

יש לומר שהאיסור לעשות "בית תבנית כו" חל גם על התבנית דהמשכן, דמשכן שילה ודנוב וגבעון".

עכלה"ק.

ובהערה שם כתב:

"במנ"ח מצוה רנד סק"ו שקו"ט בזה ורוצה לחדש (דלא כמשמעות הפוסקים ושו"ע) שהאיסור הוא רק בזמנו: בזמן המשכן הי' אסור לעשות כתבנית המשכן כיון שהי' אז משמש לפניו. וכן כשהי' שילה עומד וכן נוב וגבעון וכן ב"ר הי' אסור לעשות בכ"ז מהזמנים איזה תבנית שהי' דוגמת התבנית שהי' משמש אז וכן בבית שני כשל בית שני כו', אבל האידנא כיוון דאין משמשינן לפניו אפשר דאין בכלל הלאו הזה. אבל הרי"ז נגד דעת הפוסקים טוש"ע יו"ד סקמ"א ס"ח דאסור גם עכשיו (כמו"ש שם בעצמו), וא"כ י"ל דגם דמות המשכן כו' אסור. ובשו"ת בית אפרים או"ח סיו"ד כ' דלדעת רש"י והרמב"ם

(למסקנא) האיסור הוא גם בתבנית בית ראשון. וגם עפ"י דבריו י"ל שאסור גם בתבנית משכן.

והנה במנ"ח שם הקשה דא"א לומר שעכשיו אסור כל הבנינים "דהיו מודיעים לנו חז"ל צורת המשכן שילה ג"כ כדי לידע תבניתו". אבל מזה גופא שלא מפורש מדתו מוכח שמדת ארכו ורחבו כו' הי' כמו המשכן וכדמוכח מהיריעות שע"ג. וגם אם לא הי' בדומה ממש הרי"ז (כפשטות) לפי שלא הי' שינוי המעכב. וראה לקו"ת ברכה (צט, ד) "להבין ההפש שבין בנין המשכן לבנין שילה כי לכאורה הם שוין ממש בארכן וברחבן וכל הפרטים כמו צורת המשכן כן נעשה בנין שילה. וראה מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' פא.

ולהעיר מסוטה (ט, סע"א) "זה משה ודוד שלא שלטו כו' נגנז אהל מועד". וראה יומא עב, א (סוכה מה, ב): "עצי שטים כו' עומדים שעומדין לעולם ולעולמים" (וכפרש"י שם). רבינו בחיי תרומה כו, טו. וראה צפע"נ עה"ת ר"פ תשא. ולפי"ז ג"ז הוא דמות שמשו שמשמש לפניו ית'. ואף שזהו עפ"י דעת התוס' (ד"ה לא אסרה ר"ה כד, ב. ע"ז מג, ב. ד"ה כרובים – יומא נד, ב'. מאירי ע"ז (מב, ב. מג, א). ר"ן ע"ז שם) דגם למסקנא לא חזר בו אביי והאיסור ד"לא יעשה אדם בית תבנית כו'" הוא מטעם דלא תעשון אתי – כדמות שמשו כו' – ראה פנ"י ר"ה שם, א ד"ה אמר אביי. בית אפרים שם ד"ה אך מדברי רש"י.

הרי עפ"י הכלל דאין להרכות במחלוקת י"ל שאסור גם לשיטת הרמב"ם דמשמע מהמשך ההלכות שהוא מדין מורא מקדש (כמ"ש בשו"ת בית אפרים ומנ"ח שם). וראה רבותינו בעה"ת (תשא ל, לג): "איש אשר ירקח כמוהו, וכן גבי קטורת לפי שאין דרך להשתמש בשרביט של מלך וכן אמרו חז"ל שלא יעשה אדם בית תבנית היכל כו'". עכ"ל ק.

וביאור חידושיו של רבינו:

המנחת חינוך כתב שאין איסור לעשות היום כדוגמת המשכן או המקדש, משום שהמשכן והמקדש לא קיימים היום, וע"ז חידש רבינו שגם היום קיים איסור עשייה כדוגמת המשכן, שהיה בשילה, נוב וגבעון. והוא משום ב' יסודות:

א. איסור עשיית כלים הוא מפני שאסור להשתמש בשרביט של מלך, כלומר לא להשתמש בדבר שהמלך משתמש בכדוגמתו, וזה הכוונה בדברי חז"ל 'דמות שמשיי' שאסור לעשות כדוגמת כל דבר שהקב"ה כביכ' משתמש בו.

ב. גם היום המשכן עדיין משמש במרום וכגמ' ביומא "שעומדין לעד ולעולמי עולמים", וא"כ גם היום המשכן הוא דמות שמשיי.

ונמצאנו למדים שגם היום אסור לעשות כדוגמת המשכן.

ואע"פ שלכאורה האיסור לעשות כדמות שמשיי הוא לדעת התוס', והוא משום לתא דע"ז, מחדש רבינו שגם לפי הרמב"ם אסור לעשות דמות שמשיי משום יראת המלך דאסור להשתמש בשרביט של מלך, והוא נכלל במצות מורא מקדש.

ד.

ועפ"ז נראה לומר בדעת הרמב"ם שיש ב' פרטים במצות יראת מקדש:

א. יראה מבניין המקדש כפשוטו, הכולל דינים כיצד להתנהג בתוכו וכדו'.

ב. יראה ממי שצויה על המקדש, והוא כולל גם, איסור עשייה כ'דמות שמשיי'.

וזהו סדר הלכות הרמב"ם:

בהלכה א' כותב את הגדרת המצוה "מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו, ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו".

ולאחמ"כ בהלכות ב', ג', וד', מבאר דינים הקשורים ליראה מהמקדש כפשוטו – שאסור להכנס באבק, ואסור לצאת ואחוריו למקדש, כלומר, דינים המבטאים את היראה מהמקדש כפשוטו.

ובכדי להדגיש ולבטאות שעד כאן ביאר הלכות כיצד ליראה מהמקדש כפשוטו כתב בסיום ההלכה "כל זה ליראה מן המקדש", כלומר עד כאן היראה מהמקדש כפשוטו.

ועדיים לא ביאר מצות יראה מהקב"ה, וזה מה שממשיך הרמב"ם בהלכות הבאות שבהן מודגש היראה מהקב"ה שצוה על יראת המקדש:

הלכה ה' כתב שאדם לא יקל את ראשו כנגד שער ניקנור מפני שמכוון כנגד קדש הקדשים מקום השראת השכינה, וכשיכנס למקדש יראה עצמו עומד לפני ה' וכמהלך בבית אלוקים.

הלכה ז' שמבאר שאף היום כשבית המקדש חרב, יש לירא מקדושת השכינה ששורה שם.

הלכות ח' וט' כותב שגם בכל העולם יש לשמור את כבוד ויראת המקדש, ולכן לא יפנה לכיוונו וכו'.

שמכ"ז מודגש שהרמב"ם רצה בהלכות אלו להדגיש שיש יראה לא רק מהבנין כפשוטו אלא מהקב"ה השוכן בתוכו.

ולאחמ"כ בהלכה י' בא ומחדש שיש איסור לעשות גם כדמות שמשיי, והוא לעשות דוגמת המקדש וכליו, מכיון שיש איסור להשתמש בשרביט של מלך, והוא נכלל ביראה ממי שצוה על יראת המקדש, אלא באופן אחר: בהלכות ה' – ט', ביאר כיצד ליראה מהשכינה שנמצאת במקדש, ובהלכה י' מבאר שמדין מורא מקדש כלול ליראה ממי שצוה על יראתו עי"ז שלא ישתמש בשרביט של מלך אפילו בגבולין, ע"י שלא יעשה כדמות שמשי ה'.

ה.

ועפיי"ז ניתן לתרץ את שאלות א' וב' והדיוקים הנ"ל, ובהקדים:

בתחילת הלכות בית הבחירה להרמב"ם ביאר הרמב"ם מהו בית המקדש, שהוא "בית לה' המוכן להקריב בו קרבנות", כלומר בית לעשיית עבודת הקודש.

וממילא מובן שגדרו של בית המקדש אצל הרמב"ם הוא מקום שבו אנו משמשים את הקב"ה.

וא"כ מובן שהאיסור לעשות כדוגמת המקדש וכליו משום שמשיי, כולל רק את המקדש, כי בהר הבית לא משתמשים לשרת את הקב"ה בקרבנות וכדו', אלא רק במקדש עצמו.

ואין זה סותר שביראה מן הבנין יש לירא גם בהר הבית, משום דהוי ב' דברים נפרדים,

יראה כיצד להתנהג בבנין שכולל את כל הבנין כולו כולל הר הבית, ואיסור עשיית כדמות שמיית הכולל רק דברים שמשמשים את הקב"ה דהיינו המקדש וחלק מכליו, ולא כולל את הר הבית ששם לא משמשים את הקב"ה, וכמבואר בפרק א' הלכה ה' שמקדש נקרא רק היכל אולם ועזרה, וכלשון הרמב"ם:

"ואלו הן הדברים שהן עקר בבנין הבית, עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם ושלתן נקראין היכל. ועושין בו מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר, וכל המקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה, והכל נקרא מקדש".

וכמו"כ מובן מדוע לא כותב את כל כלי המקדש, דהרי האיסור הוא להשתמש כדוגמת ההשתמשות בכלים אלו כדרך שימושם במקדש, וזה נמצא רק בשולחן ומנורה, שהאדם יכול להשתמש בהם בדיוק כפי שמשמשים בהם במקדש, משא"כ במזבח אדם לא יכול להשתמש בו לצורכיו כדרך שמשמשים בו במקדש, כי במקדש משמשים בו להקטרה, והוא אינו יכול לעשות זאת כפשוטו.

נמצא שאין איסור לחקות את כלי המקדש, אלא להשתמש בהם כדרך שימושם במקדש, וזה קיים רק בשולחן ומנורה.

וכמו"כ מובנים ב' הדיוקים הנ"ל, ומובן גם שסדרו של הרמב"ם מדוייק – דמחולק לב' פרטים ודינים כנ"ל.

ו.

נותר לנו להבין מהו מקורו של הרמב"ם שחלק מהגדרת המצווה היא ליראה ממי שהזהיר על המקדש, ולא הוי כדעת התוס' חלק מאיסור עבודה זרה:

ונראה לומר שמקורו בהסברת הסוגיא במסכת ראש השנה דף כ"ד ע"א שמשם מקור פרטי המצווה.

דהנה מבואר בגמ' שם כיצד עשה רבן גמליאל כדמות שמיית, וז"ל:

"דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל בעלייתו שבהן מראה את

ההדיוטות ואומר הכזה ראית או כזה: גמ' ומי שרי והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי.

אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשיין שאפשר לעשות כמותן, כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר כנגד עזרה, שלחן כנגד שלחן, מנורה כנגד מנורה. אבל עושה של חמשה ושל ששה ושל שמונה. ושל שבעה לא יעשה אפי' של שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי, אמרו לו משם ראייה שפודין של ברזל היו וחיפום בעץ, העשירו עשאום של כסף, חזרו העשירו עשאום של זהב, ושמשיין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי, והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי המשמשיין לפני במרום.

אמר אביי לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי.

אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה תשתרי, אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם.

א"ר הונא בריה דרב אידי מפרקיה דאביי שמיעא לי, לא תעשון אתי לא תעשון אותי.

ושאר שמשיין מי שרי והא תניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי המשמשיין לפני במרום, כגון אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת.

אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשיין שבמדור העליון.

ושבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת, כי תניא ההיא לעבדם, אי לעבדם אפילו שלשול קטן נמי, אין ה"נ דתניא אשר בארץ לרבות הרים וגבעות ימים ונהרות אפיקים וגאיות מתחת לרבות שלשול קטן.

ועשייה גרידתא מי שרי, והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי המשמשיין לפני כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות.

שאני ר"ג דאחרים עשו לו".

ובתוס' ד"ה לא אסרה תורה כתב "הני תלת מילי דאביי לא הדר ביה בכל זמנא דכולה

אמת, וה"ק לא אסרה בשמשין של מטה אלא בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם
ובשמשין התחתונים אסרה חמה ולבנה וכוכבים ובמדור העליון דמות ד' פנים".

א"כ לשיטת תוס' האיסור לעשות כדוגמת המקדש והאיסור לעשות כחמה ולבנה, הוא
אותו איסור, 'לא תעשון אתי', כלומר איסור עבודה זרה.

ומתאים לשיטתו ביבמות הנ"ל שאיסור עשייה דוגמת מקדש וכליו הוא משום עבודה

זרה.
וי"ט תוס' ז.

ז.

ונראה לומר שהרמב"ם למד הגמ' באופן אחר, ומשם המקור לשיטתו:

הרמב"ם למד שהתירוץ הראשון של אביי "לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות
כמותן, כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל . . .", הוא לא משום עבודה זרה כשאר
התירוצים הבאים, אלא משום שאסור לעשות כשרביט של מלך, דמות שמשיי, והוא
משום מורא מקדש, ליראה ממי שצוה על יראתו.

וכוונת תירוץ, שדווקא דמות שמשיי אסור משום שרביט של מלך, מורא מקדש. אך
שאר דברים שלא קשורים לשרביט של מלך ככלי רבן גמליאל אין איסור לעשות כמותן.

וא"כ למד שהתירוץ הראשון הוא שלא לדמות את כלי רבן גמליאל לאיסור מורא מקדש,
וזוהו מקורו למ"ש בהלכות, שאסור לעשות אולם, עזרה וכו' הוא משום מורא מקדש.

ואתי שפיר שיטת הרמב"ם ומקורו.

ארעיות המשכן ונצחיות המקדש

הת' שמואל שי' מישולובין
תלמיד בישיבה

א.

כתב הרמב"ם¹ וז"ל: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגים אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והי' לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו'".

ובהלכה שלאח"ז ממשיך וז"ל: "כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה, ושס"ט שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים, וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה".

ב.

בלקו"ש², נעמד כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע על דברי הרמב"ם שלכאורה צ"ב בכמה ענינים:

(א) מדוע מביא כאן הפסוק "ועשו לי מקדש" כמקור לציווי לבניית המקדש, ואילו בהל' מלכים מביא הפסוק "לשכנו תדרשו ובאת שמה"?

(ב) כיצד בכלל ניתן ללמוד מהפסוק "ועשו לי מקדש" מקור לדין בניית בית המקדש, והרי פסוק זה נאמר על בניית המשכן?

(ג) ביותר תמוה, דהרי יש פסוק מפורש על בניית ביהמ"ק – "והי' המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם וכו'³". וא"כ מדוע הרמב"ם אינו מביאו כלל? (ולתירוץ הכס"מ דפסוק זה לא נאמר בלשון ציווי כ"א כ"סיפור בעלמא" משא"כ ב-ב' הפסוקים הנ"ל, קשה ג"כ, דלכה"פ הו"ל לרמב"ם להביאו בהל' מלכים ע"מ ללמוד ממנו את הסדר דקיום ג' המצות: מינוי מלך, מחיית זרע עמלק, בניין ביהמ"ק? ! (כביאור הכס"מ הנ"ל מדוע הגמ' כן הביאה הפסוק הנ"ל!))

1. ספר עבודה, הל' בית הבחירה הל' א'.

2. חט"ז ש"פ תרומה שיחה ג', עמ' 298.

3. דברים יב, יד.

ד) גם צ"ב בהל' ב': למאי נפקא מינה האריכות בתיאור בניית המשכן בגלגל ובשילה, בנוב ובגבעון, והרי אין ענינו של הרמב"ם לספר דברי ימי ישראל, כ"א "הלכות הלכות"? התוספות

ג.

הביאור בכהנ"ל ובהקדים: בריש הל' מלכי, כשהרמב"ם מבאר את המצוה דמינוי מלך, הוא מוסיף מיד גם את המצוה דבנין ביהמ"ק והכרתת זרעו של עמלק, וכן בספר המצות – כשמבאר את מצות בנין ביהמ"ק – כותב וז"ל: "שצונו לעשות בית עבודה כו' והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש", ומיד מוסיף: "ולשון ספרי שלש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתם לארץ, למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק".

ולכאורה, מה נוגע למצות בניית ביהמ"ק, ב' המצות דמינוי מלך והכרתת זרע עמלק?

אלא – בלשון רש"י – שג' מצות אלו "תלויות זו בזו", היינו, אע"פ שכל א' היא מצוה בפ"ע, מ"מ היא גם פרט בשלימות של ב' המצות האחרות: שלימות מצות מינוי מלך היא כשמתקיימת מצות הכרתת זרע עמלק ובניין ביהמ"ק, וכן להיפך.

ועפ"ז יובנו דברי הרמב"ם על הסדר: בתחילה מבאר ש"מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות . . שנאמר ועשו לי מקדש", היינו, שמהפסוק "ועשו לי מקדש" לומדים את החיוב של מצות בנין ביהמ"ק, וכפי שממשיך מיד "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והי' לפי שעה כו'" – שהמצוה דבנין ביהמ"ק החלה מהמשכן ולכן הביא דוקא הפסוק הנ"ל.

(ואע"פ שישראל עוד לא נכנסו לארץ ולא נצטוו ב"ג' מצות", כמצוות בפ"ע, מ"מ כיון שנצטוו על בנין ביהמ"ק (המשכן), נכללו בזה גם המצוות דמינוי מלך והכרתת זרע עמלק כנ"ל, וכפי שהי' בפועל, שהי' זה אחרי המנוחה ממלחמת עמלק – "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב", ולאחרי "מינוי מלך" – "משה רבינו מלך הי'", ורק שלא הי' בזה שלימות של בית המקדש לדורות. אך הציווי "ועשו לי מקדש" נותר מאז לעולם).

ועפ"ז יובנו המשך דברי הרמב"ם בהלכה ב': בתחילה מבאר ש"העמידו משכן בגלגל", היינו שהציווי "ועשו לי מקדש" חל גם על כל המשכנים שנבנו בארץ, החל מהמשכן שהובא (ממדבר סיני) לגלגל ועמד י"ד שנה "שכבשו ושחלקו", וגם במשכן זה, נתקיימו המצוות ד"מינוי מלך" דיהושע הי' מלך.

"ומשם באו לשילה" – דאז היו בני' במצב של מנוחה יותר – דהיה זה לאחר "שכבשו ושחלקו" ואז בנו "בית של אבנים" ועמד שס"ט שנה. וגם אח"כ, בנוב וגבעון הי' למשכן דין של "מקדש",

אע"פ שלא הי' עדיין מצב של מנוחה בשלימות (שהחלה רק ב"בית עולמים", שאז הי' גם הענין ד"מלך" בשלימות – דוד ושלמה. וכן הענין ד"מחיית עמלק" בשלימות).

(וכן בביאת משיח צדקנו ובנין ביהמ"ק השלישי בב"א, ג"כ מדייק הרמב"ם וז"ל: "יעמוד מלך . . וילחם מלחמות ה'" (מלחמות סתם, כולל מלחמת עמלק והכרתת זרעו ומצב דמנוחה), ורק "אם עשה והצליח.. אזי "ובנה מקדש במקומו" – היינו, שכהקדמה לבנין ביהמ"ק, יתקיימו ב' המצוות ד"מינוי מלך והכרתת זרעו של עמלק" בשלימות).

ד.

עפ"ז יובן שבהל' מלכים הביא הרמב"ם הפסוק "לשכנו תדרשו" בדוקא, ולא הביא הפסוק "ועשו לי מקדש" או "והי' המקום וכו'", כי שם מדבר הרמב"ם על ה"ג' מצות שנצטוו בכניסתם לארץ" – היינו, לאחר הכיבוש וחלוקת הארץ, כשהיו במצב של התיישבות, אך לפני בנין ביהמ"ק. ובזמן זה הי' המשכן במצב ביניים – בין הארעיות שהיתה במדבר לקביעות ד"בית עולמים". (וגם המלוכה דיהושע היתה חזקה יותר מהמלוכה דמשה רבינו (דיהושע נתמנה ע"פ בי"ד של שבעים זקנים וע"פ נביא, משא"כ משה רבינו)).

ועפ"ז א"ש שבהל' בית הבחירה, למד הרמב"ם שהציווי על בנין ביהמ"ק נלמד מהפסוק "ועשו לי מקדש", דכבר המשכן הראשון היה בגדר "מקדש" (וכנ"ל, שקודם לבנייתו וקיימו ג"כ המצוות ד"מינוי מלך" ו"הכרתת זרעו של עמלק" – א"כ לא בשלימות). והנפק"מ ההלכתית היוצאת מכך, היא האיסור לבנות "כתבנית היכל אכסדרא, תבנית אולם חצר כנגד העזרה", היינו שגם המשכן נקרא "מקדש" והאיסור לעשות כתבנית המקדש כולל גם את תבנית המשכן.

סיכום הענין: מצות בנית ביהמ"ק החלה כבר במשכן שעשה משה במדבר. מצות בנית ביהמ"ק כוללת גם את המצוה דמינוי מלך והכרתת זרעו של עמלק. החסרון שהי' במשכן המדבר (ובמשכנים שלאחריו) הוא שהוא לא הי' קבוע, וכן לא הי' ענין המלוכה והכרתת זרע עמלק בשלימות.

* * *

ה.

והנה, בענין הא שהמשכן הי' עראי, י"ל שאין זה רק בדרך חסרון (שאינו קבוע כהמשכן, ובמשך התקופות המשכן נעשה יותר ויותר קבוע כנ"ל בארוכה), כ"א הוא ענין עיקרי וחיובי במשכן, ועד כדי כך שאם חסר בעראיות דהמשכן, אין המשכן נחשב למשכן – "אהל מועד".

והעניין בזה, דהנה מבאר רבינו¹ הא דהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח – "שש עגלות צב ושני עשר בקר, עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד", דלכאורה, כיצד ייתכן שנשיאי ישראל יצמצמו וינדבו חצי עגלה בלבד? היפך מנדיבות כל ישראל וכו'! ובפרט שנדבתם היתה בכדי לתקן הנדבה הקודמת – "לכך התנדבו כאן תחילה"².

ובפרט שבפשטות, הנשיאים הביאו את העגלות ע"מ לשאת בהם את כלי המשכן, העמודים וכו' כפי שהי' בפועל, והם ידעו את גודל וכובד הקרשים וכו', ואת הדוחק הגדול שבהכנסת כל הקרשים ב-6 עגלות (וכפי שהגמ' מתארת שבן לוי הי' רץ אחרי העגלה כל הדרך וכשהקרשים זזים הוא רץ ודוחק עצמו ביניהם ומסדרם וכו').

ומבאר רבינו, שנדבת העגלות במספר המצומצם היתה בדוקא ולא מפני ההכרח, וכמודגש בגמרא שהעגלות התאימו בדיוק למספר העצים וכו'. ומבאר זאת ע"פ דיוק בלשון המדרש "למה נזדרזו הנשיאים לבוא ולהקריב תחלה..." "כיון שנגמר המשכן הקדימו והביאו קרבן בזריזות..."³, היינו, שהעגלות היו בגדר דקרובן, והיו חלק עיקרי במשכן, ולכן – כשם שבשאר חלקי המשכן, א"א שיהי' דבר מיותר שאין בו שימוש (שזהו כעין מכניס חולין בעזרה) – כך גם העגלות היו צ"ל בהתאם מדוייק למידת המשכן, ולכן לא יכלו להביא יותר עגלות.

והעניין בזה – מבאר רבינו – ע"פ המשך דברי המדרש וז"ל: "ומי נתן להם העצה הזאת, שבטו של יששכר, שכך אמרו להם משכן שעשיתם פורח הוא באויר? אלא התנדבו עגלות שתהיו נושאים אותן בהם".

היינו, מאחר וכל ענינו של המשכן הוא "אהל מועד" – עראי, נמצא שכל עוד אין אפשרות להוליכו עם בני"מ ממקום למקום, עדיין לא נפעל שינוי וגמר המשכן. החסרון אינו חסרון צדדי, כ"א כביכול המשכן עדיין אינו גמור!

* * *

והנה, מביאור רבינו הנ"ל נמצאנו למדים אשר כאשר חסר פרט בענין מסוים, אין החסרון רק חסרון צדדי, כ"א, ע"י נפעל חסרון בכללות הענין, ועד שבשעה שמשלימים את החסרון, רק אז בא הענין לידי שלימותו.

.ו

היסוד הנ"ל מבואר בשיחה נוספת³ בענין הדלקת נרות המנורה.

1. לקו"ש חכ"ח ש"פ נשא שיחה ב'.
2. לשון רש"י ד"ה "שש עגלות צב" (במדבר ז, ג).
3. לקו"ש ח"ח ש"פ בהעלותך שיחה א'.

דהנה, על הפסוק "בהעלותך את הנרות" נעמד רש"י על המילה "בהעלותך" ומפרש וז"ל: "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את המנורה".

ומבאר רבינו בארוכה, ש"החלשה דעתו" דאהרון הכהן היה מכך שפעולת הנשיאים גדולה מפעולתו, שהם ע"י קרבנם פעלו חנוכת המשכן, משא"כ הוא בהדלקתו לא פעל את חנוכת המנורה. וע"ז אמר לו הקב"ה "חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות", היינו, שאהרון הכהן בהדלקת והטבת הנרות פועל את חנוכת המנורה. כיצד ע"י ההדלקה דאהרון נעשית "חנוכת המנורה"?

מבאר רבינו¹, דא' התנאים שבמנורה הוא שתהא כולה "מקשה אחת", והדבר צריך להיות ניכר בה, אך לאחר שהמנורה נגמרה, לא היה ניכר בה [לבד הקנה-האמצעי] שהיא "מקשה אחת", וזה נפעל ע"י הדלקת הנרות שהיו "אל מול פני המנורה", אל עבר הקנה האמצעי, שע"י זה נתגלה שכל המנורה (טפלה ו) חלק מ"הקנה האמצעי" וכולה "מקשה אחת".

ולכן, כל עוד שאהרון הכהן עוד לא הדליק את הנרות באופן הנ"ל, נמצא שחסר פרט עיקרי במנורה, וחסרון פרט זה פועל חסרון בכללות המנורה, ועד שבהשלמת ותיקון החסרון – הדלקת המנורה – נחשב הדבר ל"חנוכת המזבח".

1. לקו"ש חכ"ח ש"פ בהעלותך שיחה א (ע' 60).

מינוי מלך, מלחמת עמלק, ובנין ביהמ"ק לעת"ל

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

ר"מ בישיבה

שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ

כתב הרמב"ם בריש הל' מלכים וז"ל: שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה. מינוי מלך קודם למלחמת עמלק, שנאמר אותי שלח ה' למשחך למלך עתה לך והכיתה את עמלק, והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית, שנאמר ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וגו' עכ"ל. ומקורו בסנהדרין כ,ב, עיי"ש.

ובלקו"ש חט"ז פ' תרומה ג' (עמ' 304 הערה 49) כתב בהמשך לזה וז"ל: וכן הוא הסדר דג' מצות אלו בבנין בית השלישי כברמב"ם רפי"א מהל' מלכים המלך המשיח וכו' ובונה במקדש, ובה"ד שם: יעמוד מלך כו' וילחום מלחמות ה' (סתם - כולל מלחמת עמלק ולאחר הכרתת זרעו וכו' ומצב דמנוחה -) כו' "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" . . . אז - ובנה מקדש במקומו עכ"ל, שנתחדש בזה דלא נימא דסדר זה הי' צ"ל רק בשעת כניסתן לארץ אלא שצ"ל כן גם לעת"ל, וכן מצינו בכ"מ במאמרים ושיחות בנוגע ללע"ל, שיתקיימו הסדר דג' מצוות אלו כפי שהי' בשעת כניסתן לארץ (ראה בספר התוועדויות תשמ"ז כרך ב' עמ' 411 ותשמ"ט כרך ב' עמ' 430 ועוד).

וע' גם במהרש"א (חדא"ג מגילה יז,ב) שכתב כן בהא דאיתא שם: "וכיון שנבנית ירושלים - בא דוד, שנאמר: אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם. וכיון שבא דוד - באתה תפלה, שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי. וכיון שבאת תפלה - באת עבודה שנאמר עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי" וכתב המהרש"א: "משמע ליה מהכא דבא דוד כדאמרינן בפרק כהן גדול (סנהדרין שם) שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה, ומסיק להעמיד מלך מקודם, וא"כ לעתיד נמי יהי' כן וכיון דכתיב והביאותים

אל הר קדשי דהיינו בנין בית הבחירה על כרחך דבא דוד קודם לכן
עכ"ל, וכ"כ בחי' החת"ס סוכה מא, א (ד"ה דאיבני בשיתסר) בשם
המעשה רוקח עיי"ש.

אוצר החכמה

ועי' גם בס' "שושן עדות" (עדיות פ"א משנה ה' אות ד') שהביא
דברי התוי"ט במע"ש (פ"ה מ"ב) שכתב דלע"ל יהי' בנין הבית טרם
למלכות בית דוד עיי"ש, ותמה עליו דאישתמיטתיה מיני' דברי
הרמב"ם (הנ"ל) ואם יעמוד מלך מבית דוד וכו' ובנה ביהמ"ק וכו' הרי
מפורש להיפך דבתחילה יהי' עמידת מלך המשיח, וביאר מקורו של
הרמב"ם (כנ"ל) שהוא עפ"י המבואר בסנהדרין כ,ב, שלש מצוות
נצטוו ישראל בכניסתם לארץ למנות להם מלך וכו', והרמב"ם הביא
ברייתא זו בריש הל' מלכים, ומה לי בכניסתם לארץ בצאתם ממצרים
או בכניסתם לארץ לעת"ל ב"ב, וזה גופא הוא הטעם שהביא הרמב"ם
ברייתא זו בס' היד, אף דידוע שאין הרמב"ם מביא בספרו דברים
שאינם נוהגים עתה ולא ינהגו לעת"ל, כמו שלא הביא הרבה מצוות
שהיו לשעה במדבר ובכניסתם לארץ ולא נהגו לדורות, אלא ודאי
משום דסב"ל להרמב"ם דג' מצוות אלו נוהגים בסדר זה בכל זמן
כשהיכולת בידינו לקיים שלשתן, ואדרבה לעתיד הוא עיקרון של ג'
מצוות אלו, מינוי מלך של לעתיד - משיח צדקינו, והכרתת זרעו של
עמלק לגמרי מכל וכל, ובנין המקדש האחרון המקווה, וכל מה שעשו
עד עתה מן הג' מצוות הנ"ל, היו רק הכנות ללע"ל בב"ב עיי"ש עוד,
היוצא מכל זה דסדר הג' מצוות שנצטוו בכניסתן לארץ קאי גם על
לעת"ל.

החידוש בפירוש זה

והנה לולי פירוש הנ"ל בהרמב"ם בנוגע ללעת"ל, הי' אפ"ל בטעמו
של הרמב"ם שצ"ל בנין ביהמ"ק אחר ביאת משיח, משום דלפני זה
אין ידיעות ברורות איך לבנות בית השלישי, וע"ד מ"ש בתוס' יו"ט
בפתיחה למס' מדות, (הובא בלקו"ש ח"י"ח עמ' 417) ד"בנין העתיד
להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית
שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים
ביחזקאל ולע"ל "יגלה הקב"ה עינינו.. להבין הסתום בדברי יחזקאל
ונבנהו" וראה בס' 'מקדש מלך' (להגרצ"פ פראנק ז"ל) עמ' עח.

או הי' אפ"ל הטעם משום דצריך נביא לבנין הבית, כמ"ש בשו"ת
החת"ס (יו"ד סי' רל"ו) וז"ל: יש לתמוה על כמה שינוים בכלים ובבנין
ממשכן ומזבח של מרע"ה וגם בנין בית שני שנוי מהראשון, ובנין

שעתיד בנבואת יחזקאל שנוי מכל הנ"ל, אע"ג הכל בכתב מיד ה' השכיל ע"פ נביא, מ"מ הא אין נביא רשאי לחדש דבר אלא לשעה לא לקיום? והי' נ"ל דהיינו דכתיב ככל אשר אני מראה אותך תבנית המשכן תבנית כל כליו וכן תעשו פירש"י לדורות והוא מש"ס פ"ב דשבועות... דקאי אהתחלת הקרא ככל אשר אני מראה אותך עתה כן תעשו לדורות ע"פ אשר אני מראה בכל בנין ובנין אראה איך יעשה זה משונה מזה א"כ הרי העיד הקב"ה מתחלה שישכיל בכתב מידו לנביאיו ואין כאן דבר שחידשו נביאיו נגד דין תורה וכו' עכ"ל, וכ"כ שם באו"ח סי' ר"ח: כי בנין ביהמ"ק "צריך להיות ע"פ נביא ככל אשר אני מראה אותך", אבל לפי מה שנת' לעיל יוצא משום דזהו הסדר שקבעה התורה בג' מצוות אלו הן בכניסתן לארץ והן ללעת"ל.

ולפי זה נראה לתרץ הא שהקשו המפרשים בהא דקאמר בהברייתא דסנהדרין שם "ואיני יודע איזה מהם תחילה כשהוא אומר כי יד על כס י-ה מלחמת לה' בעמלק הוה אומר להעמיד להם מלך תחילה וכו'" ומשמע שהי' מקום לומר גם שיקיימו מצוות בנין ביהמ"ק לפני העמדת מלך, (ראה בהשיחה בהערה 29 בזה שכ"כ בהרי"ף לע"י שם) וקשה למאן דסובר בשבועות טז,א, ד"בכל אלו תנן" הלא צריכים גם מלך לקידוש הבית, וא"כ איך שייך הו"א שיבנו הבית לפני העמדת מלך? ודוחק לומר שברייתא זה סב"ל ד"באחת מכל אלו" ואי"צ למלך דוקא, דהרי קיימ"ל להלכה (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הי"א) דצריך כל אלו? ולהנ"ל אפ"ל דכוונת הברייתא לחדש שכן הוא הסדר בקיום המצוות לעולם אף לע"ל, כי אם הי' הדין דצריך להעמיד מלך בתחילה רק משום דצריך מלך לפעולת הקידוש, נמצא דלעת"ל שלא יהי' צורך לקידוש, כיון דקדושת המקדש שנתקדשה בתחילה קדשה גם ללע"ל ולא בטלה, א"כ הי' אפשר לבנות הבית מיד, לכן משמיענו הברייתא שזהו הסדר בקיום ג' מצוות אלו לעולם גם ללע"ל, וי"ל דמחמת זה גופא נקט הרמב"ם דסדר זה צ"ל גם ללע"ל.

איך בנו ביהמ"ק שני בלי מינוי מלך

והנה לפי מה שנת' דסדר דשלש מצוות אלו אינם רק על זמן כניסתם לארץ אלא גם סדר על העתיד, לפי"ז יוקשה מהזמן דבית שני שבנו ביהמ"ק בלי מינוי מלך וכו'? ובהערה 49 שם כתב: וז"ל: אבל בנוגע

(1) ובהערה שם ציין לבית הלוי ח"ב ס"א סק"ח דשקו"ט בזה, וכן הביא מה שכתב בחי' הריטב"א שם דלכו"ע "למצוה בעי כולהו".

לבנין בית שני דלא הי' שם מלך וכו' (רמב"ם פ"ו מהל' ביהב"ח הי"ד
וברמב"ם שם "ובמה שנתקדשה בקדושה הראשונה כו") אולי י"ל
דאין צריך כיון שהוא המשך דבית המקדש הא', וראה קונטרס דרישת
ציון וירושלים בשו"ת שאילת דוד בתחילתו. ולהעיר מרמב"ם הל'
מלכים פ"א ה"ז "כיון שנמשח דוד וכו' והרי המלכות לו ולבניו כו"
ובה"ט שם. וראה צפע"נ סנהדרין שם ועוד ואכ"מ עכ"ל.

אוצר החכמה

דנראה שיש בזה ג' טעמים: (א) דבית שני שאני שבא בהמשך לבית
ראשון ולכן אי"צ מלך. (ב) כדביאר בקונטרס דרישת ציון דבנין בית
שני שאני משום הי' עפ"י נביא, ואין זה דבר חדש שיחדש הנביא,
דראשית, כל ענין הבית נמסר לנביאים כמאמרם בכמה מקומות (חולין
פ"ג פסחים פ"ו ובש"מ) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, וכן בשבועות
ט"ז עפ"י נביא נאכלת ועפ"י נביא נשרפת, ושנית, אף דלא נצטוו
ישראל לבנות להם מקדש קודם שיהי' להם מלך וינוחו מאויביהם,
עכ"ז אין איסור בדבר ואם יבנוהו ויגיעו לסוף מדותיו יהי' קודש כדינו
לכן היו יכולים לעשות עפ"י נביא אלו הדברים ע"ש.

(ג) כיון שנמשח דוד המלכות לו ולבניו וכו', ואולי יש לפרש הכוונה
בזה למ"ש בס' "הר הקודש" (עמ' קנט) דזרובבל בן שאלתיאל שהי'
מזרע המלוכה של בית דוד מבני בניו של יהויכין מלך יהודא (דבה"י
א' ג, יז-יט) שהי' מהעולים הראשונים מגלות בבל לבנות בית ה' נתמנה
לפחת יהודא המושל והנשיא הראשון בבית בית שני כדכתיב (חגי
א, א) "הי' דבר ה' ביחד חגי הנביא אל זרובבל בן שאלתיאל פחת
יהודא" ועוד שם בכ"מ, וא"כ אף דלא הי' שייך אז בזמן בית שני שיהי'
מלך בפועל, ונתמנה רק לפחת יהודא ומושל ונשיא, אבל מ"מ כיון
שהי' מגיע לו המלוכה מצד דין תורה, הי' זה מספיק לענין בנין הבית,
וראה גם לקוטי שיחות חכ"ח פ' קרח ב' (סעי' ח') דענין המלוכה
אפשר להיות בב' אופנים: (א) ע"י ההנהגה בפועל במלוכה אשר
יוציאם ואשר יביאם וכו' שזהו דבר נוסף על עצם מציאותו (ב) עצם
מציאותו הוא מלך וזה אינו תלוי עם הנהגת המלוכה בפועל, וזהו
החידוש במלכות בית דוד שזכה לכתר מלכות, שמציאותו בעצם נעשה
למציאות של מלך אפילו בדליכא הנהגת המלוכה בפועל, וזכה בזה לו
ולבניו עד עולם ולכן ה"ז ענין נצחי עיי"ש בארוכה, וראה גם בח"ל פ'
חיי שרה ג' בענין זה, דלפי"ז יש לפרש דענין זה שהי' מלך בעצם הי'
שייך גם אז.

ובס' 'עיר הקודש והמקדש' (ח"ה פ"א) הביא דברי הדרישת ציון שכתב דסדר השלש מצוות הם גם על לע"ל וחולק עליו, וסב"ל בפשיטות דסדר ג' מצוות אלו היו שייכים רק אז בכניסתם לארץ אבל לא אח"כ, (ופלא שלא הביא שכ"כ גם המהרש"א כנ"ל) ומוכיח כן מהא דבית שני בנו בלי מלך, ועל תירוצו של הדרישת ציון דשאני התם שהי' עפ"י הנביא, הקשה מהא דאיתא בזבחים סב,א: "אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה, אחד שהעיד להם על המזבח, ואחד שהעיד להם על מקום המזבח, ואחד שמקריבין אף על פי שאין בית", הרי משמע מזה דרק בג' דברים אלו היו צריכים לנביא אבל על בנין הבית עצמו לא הי' צורך לנביא?

עוד הקשה מהא דמצינו דבימי רבי יהושע בן חנניא רצו לבנות הבית, וכדאיתא בב"ר פ' ס"ד (ד"ה ויאמר ראה) ש"בימי ר' יהושע בן חנני' גזרה מלכות הרשעה שיבנה בית המקדש, הושיבו פפוס ולוליאנוס טרפיזין [שולחנות] מעכו עד אנטוכיא והיו מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם" וכו' ושם לא הי' לא מלך ולא נביא?²

והנה בקושייתו הראשונה י"ל דכוונת ריו"ח לומר דגם בענינים פרטיים אלו העידו הנביאים, אבל בדבר העיקרי - עצם בנין הבית ודאי שהי' זה ע"פ הנביא, ועכצ"ל כן לפי תשובת החת"ס הנ"ל דרק ע"י הנביא היו יכולים לבנות הבית.

ובקושייתו השני' עי' בס' 'עבודה תמה' (מאמר נעילת שערים, פז,ב, בד"ה ומ"ש עוד) שהביא קושיא זו, ותירץ עפ"י דיוק לשון המדרש שם: "בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה מלכות הרשעה שיבנה בית המקדש וכו'" דמוכח מזה שבאמת הי' זה גזרת המלכות והיו אנוסים אז בבנין המקדש, וכ"כ בס' 'מגדל דוד' (ווארשא תרל"ה) קונטרס א' אות סא בארוכה עיי"ש, כי בני' מצד עצמם ידעו שאין לבנות אז בלי מלך ונביא, ובגליון תשס"א כתב בזה ידידנו החשוב כותב וותיק וחשוב בקובצנו מאז ומקדם, אוצר בלום חריף ובקי וכו' הרה"ת ר' ישכר דוד שליט"א קלויזנר, די"ל דבאמת היהודים לא רצו עדיין לגשת לבנין ביהמ"ק מפני דס"ל דרק משיח בונה מקדש, וטרם בא, [או ס"ל כהדיעה דיבא משמים] אולם "מלכות הרשעה" לא הי' כוונתם כלל

(2) אולי גם בזה אפ"ל ע"ד שנת"ל בההערה באופן הא' דשאני הכא שהי' בהמשך לבית השני ויל"ע.

להיטיב ליהודים, אלא היתה כאן תרמית גדולה לשדוד כספים מרובים, כי ידעו שמיד יתחיל לזרום שפע רב של כספים לירושלים, ובכוא השעה יחרימו את כל האוצרות האלה, וכך לבסוף קרה באמת, שלא בנו את הבית ושהחרימו את כל התרומות שרוכזו מעכו עד אנטוכיא [והיהודים נתנו אימון מלא בפפוס ולוליאנוס, מפני שהיו גאונם של ישראל, עי' ספרא בחקותי (ה, ג)] - ולפי"ז א"ש מ"ש "גזרה מלכות הרשעה" שהכוונה שהי' בניגוד לרצונם עיי"ש.

אבל ראה לקו"ש חכ"ז עמ' 204 הערה 96 שכתב לתרץ שיטת הרמב"ם דמשיח בונה ביהמ"ק, והלא מצינו במדרש (הנ"ל) דבימי ר' יהושע בן חנניא רצו לבנותו בלא משיח? ותירץ דזה דמשיח דוקא יבנה ביהמ"ק הוא חידוש של ר"א שהי' לאחר זמן דרבי יהושע בן חנניא עיי"ש, ולפי מה שנת' לעיל למה אי אפשר לתרץ דשאני התם שהי' משום גזרת המלכות? ורא"ה בהערה 95 שכתב "דבימי ריב"ח הי' מצב דלא זכו וכדמוכח מזה גופא שהיו זקוקים לזה שתגזר מלכות הרשעה" ויל"ע.

מצות בנין ביהמ"ק האם היא מצות הציבור או מצות המלך

והנה בהערה 31 שם נסתפק הרבי ביסוד דין זה דמלחמת עמלק ובנין ביהמ"ק בא אחרי מינוי מלך וז"ל: ע"פ מ"ש הרמב"ם בסהמ"צ סוף חלק המ"ע: "שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק" יל"ע אם הצורך במלך במחיית עמלק ובנין בית הבחירה הוא כיון דאז נעשה השלימות דגדר צבור. . או דמצות אלו שייכות מיוחד למלך, כפשטות הכתובים שהביא הרמב"ם וכמ"ש ברד"ק (שמואל שם) דעל המלך מוטל לעשות ולצוות את ישראל כו'. . ומצד זה נק' מצות על הצבור וכו' עכ"ל, ומציין לתשובת הרשב"א ח"א סקמ"ח "המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלוין בו", היינו אם הפירוש שהן מצוות הציבור והא דבעינן מלך לפני זה, ה"ז משום דרק אז יש עליהם שם "ציבור", או משום שבעצם היא מצות המלך³.

ועי' בפ"י הרמב"ן (במדבר טז, כא) שביאר מ"ש (שמואל ב' כד א) ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם. וכתב שם רש"י לא

3) מובן דאפילו אי נימא ששייך במיוחד למלך, הרי כתב הרמב"ם (הלכות ביהב"ח פ"א הי"ב) "והכל חייביו לבנות ולסעד בעצמו ובממונם אנשים ונשים כמקדש.

ידעתי על מה, וז"ל: ואני אומר בדרך סברא, שהיה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגור בארץ ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, כענין שנאמר (דברים יב ה) לשכנו תדרשו ובאת שמה, עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך, שנאמר (ש"ב ז א ב) ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה. והנה דוד מנעו השם יתברך מפני שאמר (דה"י א כב ח) כי דמים רבים שפכת ארצה לפני, ונתאחר עוד הבנין עד מלוך שלמה. ואלו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחלה היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה אבל ישראל הם היו הבונים. אבל כאשר העם לא השגיתו, ודוד הוא המשגיח והמתעורר והוא אשר הכין הכל היה הוא הבונה, והוא איש משפט ומחזיק במדת הדין ולא הוכשר בבית הרחמים, ועל כן נתאחר הבנין כל ימי דוד בפשיעת ישראל, ועל כן היה הקצף עליהם. ועל כן היה המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם נודע בענשם ובמגפתם.. עכ"ל.

תתק"ח/06/27

אבל באברבנאל (ש"ב שם בהקדמתו לימוד ג') הביא דבריו והקשה עליו וז"ל: ורמב"ן בפ' קרח כתב דהחרון אף שהי' בימי דוד הי' עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה וכו' ועם היות שדוד התעורר אליו והי' ית' מנעו ממנו, הי' ראוי שישראל ישתדלו עליו ויהיו הם הבונים ולא דוד ולהתרשלותם בזה בא הקצף והנגף עליהם, והדעת הזו עם היות שאמר הרב דרך סברא כבר בא בדברי רז"ל במדרש תהילים מזמור י"ז בפסוק ויאמר ג' אלא דוד ויאמר עלה והקם מזבח לה' אמר: ... כל אותם אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלטו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש והפלא מהרב איך זכר זה מדרך סברא... אבל הדעת הזו ג"כ רחוק אצלי כי בנין בית המקדש הוא למלך ישראל יתייחס ולא לעם, וכמו שאמר בדברי הימים א' (יז,ו) הדבר דברתי את אחד שפטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים, והוא ממה שיורה שהדבר תלוי בשופט או במלך לא בעם, והנה דוד התעורר זה שלשים שנה לבנין הבית ולא באו ימי מנוחה ולזה לא יהי' כי אם בימי שלמה ולמה יהי' על ישראל אשמה על זה ויחשב להם לעוון עכ"ל, ולכן ביאר טעם אחר למה נענשו בני, ועי' גם בדעת זקנים מבעלי התוס' (במדבר לה,א) שביאר ג"כ טעם אחר למה נענש וברד"ק שם פסוק א'.

ולכאורה י"ל דפלוגתתם תלוי בספיקת הרבי הנ"ל, דהאברבנאל
ועוד סב"ל שבנין ביהמ"ק הוא חיובו של המלך ולא של הציבור, ולכן
לא ניחא להו לומר שבנ"י נענשו בשביל שלא תבעו בנין ביהמ"ק,
משא"כ הרמב"ן סב"ל שהיא מצוות המוטלת על הציבור ולכן נענשו.

שקו"ט בדברי הרמב"ן

אבל אכתי צ"ב בדעת הרמב"ן במ"ש שהיתה תביעה על בנ"י במה
שלא נתעורר לבנות ביהמ"ק בימי השופטים, דהרי מבואר בהברייתא
הנ"ל דבעינן תחילה מינוי מלך ומלחמת עמלק ובימי השופטים עדיין
לא נתקיימו מצוות אלו? ועי' בס' הר המורי' (הל' ביהב"ח פ"א ה"א
אות ב' סוד"ה ועשו) שהקשה כן על הרמב"ן ולא תירץ ועי' גם בס'
מעשי למלך הל' ביהב"ח פ"א אות י"ט.

27/05/2018nkk

והנה בנוגע להמדרש תהלים הנ"ל (הובא גם בס' הרוקח הל' תפלה
סי' שכ"ב) יש לתרץ דבלקו"ש ח"ל עמ' 182 הביא מדרש זה וגם
ההמשך שם: "לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלש
תפלות בכל יום, והתקינו בו אנא רחום ברחמיך הרבים השב שכינתך
לציון וסדר העבודה לירושלים" ומוכיח מזה עד כמה נוגע הענין
דבקשת הגאולה וכ"כ הב"י לטוארו"ח סקפ"ה עיי"ש, הרי מפרש שאין
כוונת המדרש שהי' להם לבנ"י עצמם לקיים מצות בנין ביהמ"ק, אלא
שהיו צריכים להתפלל ולתבוע זה מה', ואפ"ל דע"י תפלתם היו
פועלים גם שיהי' להם מלך ושיקיים מצות מלחמת עמלק ואח"כ הי'
בונה הבית וכו', אבל מלשון הרמב"ן שכתב: "ואין השבטים
מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו", ו"כי אם שבטי
ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה אבל ישראל הם היו
הבונים", משמע דכוונתו שבנ"י עצמם היו צריכים לבנות וכנ"ל
דמשמע דסב"ל דזהו מצות הציבור עצמם, אבל לפי"ז קשה דהרי בזמן
השופטים לא נתקיים עדיין מצות מינוי מלך ומלחמת עמלק?

ובס' 'הדרת מלך' (הל' מלכים פ"א סוף ה"ב) ביאר די"ל דכל הסדר
האמור בג' מצות אלו אינו סדר בקיום המצוות עצמן, אלא הוא סדר רק

4) ולפי זה אולי יש לתרץ קצת קושיית האברבנאל על הרמב"ן דלמה אמר כן מצד
הסברא, הרי מפורש כן במדרש תהילים? ולהנ"ל י"ל שהרמב"ן נתכוון לענין אחר
מהמדרש, וי"ל משום דסב"ל דרק אם הי' שייך להם לבנות הבית בפועל ולא בנו שייך
שיענשו ע"ז.

בהנהגת העם, שהעם ימנו מלך ואח"כ ילחם את מלחמותם ובנוחו יבנה את בית הבחירה בעת מנוחה, ולפי"ז ביאר דא"ש למה הביא הרמב"ם סדר זה בהל' מלכים ולא הביאו גם בהל' בית הבחירה, כיון שאין זה סדר ואיחור מצד זמן המצוה אלא יסודו הוא בהנהגת המדינה ושייך רק בהל' מלכים, ועפ"ז תירץ דעת הרמב"ן הנ"ל, דמצד עצם המצוה של בנין הבית אין עיכוב מצד שאר המצוות, ורק שעדיף כן מדין דהנהגת המדינה, אבל אם נדחו בהקמת מלך ומחיית עמלק ומשכן ה' הולך מאהל לאהל היו צריכים לקיים מצות בנין ביהמ"ק מיד.

אלא דבהשיחה שם (סעי' ו) האריך להוכיח בדעת הרמב"ם שלא כדבריו, דאין זה רק סדר קיום ביחס לישראל, אלא זה פרט בגוף המצוה, וכמבואר שם ובהערה 32 שהדיוק בסדר זה הוא בג' ענינים: א) מצד הזמן, דזמן חיוב הכרתת זרעו של עמלק הוא לאחר מינוי מלך וזמן חיוב בנין ביהב"ח הוא לאחר מלחמת עמלק, ב) מצד קיום המצוה, דקיום מצות בנין ביהב"ח הוא לאחר קיום מצות מינוי מלך ומלחמת עמלק ועד"ז לאידך דשלימות קיום מצות מינוי מלך היא כאשר מקיימים לאח"ז גם הכרתת זרעו של עמלק ובנין בית הבחירה. ג) שלימות בהחפצא דבית הבחירה כאשר הוא נעשה לאחר מינוי מלך ומלחמת עמלק וכו' עיי"ש, וראה גם ברשימות חוברת ז' עמ' 36 וחוברת י' עמ' 29 ואילך בענין הסדר במצוות אלו, וראה גם בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע כ' (מצות בנין ביהמ"ק) ששם אכן הביא ברייתא זו ושמקודם צריך למנות מלך וכו', (הובא בהשיחה שם) ולהנ"ל נצטרך לומר דהרמב"ן חולק על זה?

אלא דבהערה 28 שם נסתפק בהא דג' מצוות אלו תלויות זו בזו, דאפשר שיהי' רק לכתחילה אבל אינו מעכב או דילמא גם לעכב עיי"ש, ולפי"ז אפ"ל דהרמב"ן יסבור ג"כ כפי שנת' בדעת הרמב"ם שזהו סדר מצד גוף המצוות, אלא דסב"ל דבדיעבד אינם מעכבים זא"ז, ולפי המצב דאז שהי' הארון נוסע ממקום למקום, הי' להם לישראל לבנות ביהמ"ק מיד, ולכן נענשו.

ובס' 'מרגליות הים' (סנהדרין שם אות כ) כתב בזה, דהרמב"ן סב"ל שלענין בנין ביהמ"ק דין שופט כמלך, ולכן סב"ל דנענשו גם על הזמן של שופטים שלא בנו ביהמ"ק, ויש להוסיף על דבריו, שהרמב"ם כתב שם (פ"ה ה"א) דרק מלך נלחם במלחמת מצוה ומלחמת רשות, אבל הרמב"ן בהשגותיו לסהמ"צ (שכחת הלאוין ד"ה ואתה) כתב וז"ל: ויש

לי ענין מצוה מסתפק עלי והוא שייראה לי שמצוה על המלך או על השופט ומי שהעם ברשותו להוציאם לצבא במלחמת רשות או מצוה להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בעניינם .. יצוה ביהושע שהוא המושל הראשון אשר הוא פקיד על העדה שישראל בעניינם באורים ותומים ועל פי משפטם יוציאם ויביאם וכן בכל השופטים והמלכים לדורות עכ"ל, דסב"ל להרמב"ן דגם שופט דינו כמלך לענין מלחמות וכו' וא"כ אולי י"ל דלשיטתי' אזיל גם לענין בנין ביהמ"ק שכשיש שופט חל קיום המצוה על הציבור.

27/06/2018 17:22

קובץ הני"ל גליון תתקמד

מינוי מלך, מלחמת עמלק, ובנין ביהמ"ק לעת"ל [גליון]

**הרב איסר זלמן ווייסברג
טורונטו, קנדה**

בגליון תתקמב (עמ' 4 ואילך) הביא הגראיב"ג שליט"א דברי רבינו (בלקו"ש חט"ז שיחה ג לפ' תרומה, עמ' 304 הע' 49) דמזה שהביא

הרמב"ם בריש הל' מלכים הברייתא המובא בסנהדרין (כ, ב) ובספרי "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך כו' ולהכרית זרעו של עמלק כו' ולבנות בית הבחירה כו'" מוכח דס"ל להרמב"ם דסדר זה נאמר לדורות ג"כ (ואולי גם לעיכובא - לקו"ש שם הע' 28) והביא שכ"כ בס' 'דרישת ציון' ובס' 'שושן עדות', והביא עוד מס' 'עיר הקודש והמקדש' שהק' ע"ז מהא דאיתא במדרש (ב"ר ס"ד) דבימי ר' יהושע בן חנניא גזרה מלכות הרשעה שיבנה ביהמ"ק וכו', והרי לא הי' אז מלך בישראל (וגם לא מחיית עמלק). והביא לתרץ מס' 'עבודה תמה' דלא הי' זה ברצון חכמים כ"א גזירת המלכות. והעיר הגאון הנ"ל דמדברי רבינו ל"מ כן.

אתה 07/2018

עוד הק' בס' 'עיר הקודש והמקדש' מהא דבית שני נבנה בלי מלך (אבל מחיית עמלק הי' קודם בנין בית שני בימי מרדכי ואסתר), ורבינו ג"כ עמד ע"ז (שם הערה 49) וכותב "אולי י"ל דאין צריך כיון שהוא המשך דביהמ"ק הא". ולא הבנתי, הרי להרמב"ם בנו בית שני "כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל" (הל' ביהב"ח פ"א הי"ד) וא"כ הוא שילוב בית ראשון ובית שלישי, ולמה קובע רבינו שלענין התנאים של העמדת מלך ומחיית עמלק חשובה היא בית שני כהמשך בית ראשון. וגם להרמב"ם כל הבתי מקדש מהמשכן עד בית שלישי נכללים במ"ע ד"ועשו לי מקדש" ומאי נפק"מ בית שני משלישי לענין הצורך במלך.

וממשיך רבינו בהערה שם "ולהעיר מרמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז "כיון שנמשח דוד וכו' והרי המלכות לו ולבניו כו'". והגראיב"ג פי' דכוונת רבינו ע"ד מש"כ בס' הר הקודש דזרובבל בן שאלתיאל שהי' מבית דוד הי' פחת יהודה ונשיא, ודי בזה לקיום ההלכה דהעמדת מלך קודם לבנין ביהמ"ק. ולא הבנתי, דהרי הרמב"ם הביא הך ברייתא דשלש מצוות וכו' כמקור לעיקר מצות מינוי מלך בריש הל' מלכים שם ובספיה"מ מצוה קעג, ובודאי דהמ"ע של "שום תשים עליך מלך" לא מתקיים כ"א ע"י מלך ממש, וא"כ דין העמדת המלך הדרוש לפי רבינו לדורות קודם בנין ביהמ"ק מהך הלכתא ד"שלש מצוות וכו'" ודאי דהוא מותנה עם קיום המ"ע ד"שום תשים גו'", ואינו מתקיים ע"י מינוי של נשיא מבית דוד. ולענ"ד אין כוונת רבינו בהערה 15 לתרץ הקושיא מבית שני עפ"ד הרמב"ם בה"ז וה"ט, כ"א "להעיר" דאחרי שמלכות ב"ד נמשך לעולם, א"כ גם בבית שני הי' "ענין" של מלכות, ומ"מ אי נימא דהעמדת מלך הוא לעיכובא, ודאי דלא נתקיים ע"י מינויו של זרובבל כפחת יהודה.

ובהערה 49 שם כתב רבינו "וכ"ה הסדר בג' מצוות אלו בבנין בית השלישי כברמב"ם רפי"א מהלכות מלכים כו' יעמוד מלך כו' וילחום מלחמת ה' (סתם) - כולל מלחמת עמלק ולאחר הכרתת זרעו כו' ומצב דמנוחה-) כו' 'אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו' - אז - 'ובנה מקדש במקומו'. ולא הבנתי, דמהיכי תיתי ד"מלחמת ה'" מחייב ג"כ מלחמה בעמלק. ואין לומר דהדיוק הוא מהלשון "כל האומות שסביביו", והרי עמלק יושב בסביבות ארה"ק, דהרי אחרי שבלבל סנחריב את כל האומות לא נמצא גוי וממלכת עמלק בסביבות ארה"ק כ"א מפוזר ומפורד בין העמים, ומנא לן דאז בזמן הגאולה יצירו את ישראל ממקום פזוריהם ויצטרך משיח להלחם עמהם.

ובפשטות מקורו של הרמב"ם שמשיח לוחם מלחמות הוא הנבואות אודות מלחמת גוג ומגוג ביחזקאל (לח) (ובזכרי' יב-יד, ובעוד כמה מקומות בנ"ך), ושם מוזכר כו"כ גוים המצטרפים עם גוג וחיללותיו ולא נזכר עמלק. ובתרגום יונתן סוף בשלח "וישיצי יתהון לתלתי דריא מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי", הרי מפורש דלא ימחה עמלק עד "עלמא דאתי" והיינו זמן רב אחרי ביאת המשיח, וכ"ה במכילתא שם "ר' יהושע אומר מדור אלו חיי העולם הזה, דור אלו חיי העוה"ב". ושם לפני"ז "ר"י אומר אימתי יאבד שמם של אלו בשעה שתעקר ע"ז ועובדי' ויהי' המקום יחידי בעולם וישב הקב"ה על כסא מלכותו לעולם ולעולמי עולמים וכו'" (גי' הגר"א), והרי אי"ז בתחילת הופעת מלך המשיח. וגם המח"י שיתקיים בדור של משיח, משמע דאי"ז בתחילת התגלותו כ"א במשך כל הדור, ושם להלן "ר"א אומר מדורו של משיח שהן ג' דורות וכו'", משמע שהמח"י ימשך כל משך זמנו של משיח. ואיך זה מתאים עם שיטת רבינו דבהך דינא דשלש מצוות וכו'" נאמר (ואולי גם לעיכובא) דמחיית עמלק קודם לבנין הבית, דמהו המקור שיקיים מלך המשיח מצוה זו קודם בנין בית השלישי.

והנה לענין בית ראשון כתב רבינו בהערה 41 שם "לפני מקדש ראשון לא נמחה זרעו של עמלק, ראה שמואל א כז, ח-ט. ל, יז. וראה ב"ב כא, סע"א ואילך, ובחדא"ג סנהדרין וכו'". והנה בשמואל שם מובא שדוד לחם נגד עמלק בזמן שברח משאול, וזה הי' קודם שנתמנה למלך וא"כ לא הי' זה בתור קיום ההלכה ד"שלש מצוות וכו'" ולא הביא זאת רבינו כ"א להעיר שלא נמחה אז עמלק, כי מפורש שם (ל, יז) "ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות איש גו'". ושוב הביא מב"ב (כא, א), ושם מובא הכתוב (מ"א יא, טו-טז) "ויהי בהיות

דוד את אדום גוי ויך כל זכר באדום . . עד הכרית כל זכר באדום".
(והוא המלחמה הנזכרת בשמואל ב ח, יג, ובדברי הימים א יח, יב,
ולפי הרד"ק שם גם בתהלים ס).

והנה אף דנאמר שם שהמלחמה הי' באדום (ולהרד"ק גם בארם),
מ"מ בגמ' ב"ב שם מבואר דדוד הקפיד על יואב שהרג רק הזכרים
"מאי טעמא עבדת הכי (שלא הרגת את הנקבות. רש"י) דכתיב תמחה
את זכר עמלק כו". ומשמעות הש"ס היא דאף דבקרא אדום כתיב,
הכוונה היא לעמלק, ולפי המהרש"א בסנהדרין שם זהו המקור שדוד
קיים מצות מחיית עמלק קודם בנין המקדש.

אולם המהרש"א בב"ב שם פי' הסוגיא באופן אחר באופן שלא
היתה זאת מלחמת עמלק. והרמב"ן בסוף ספהמ"צ הביא מירושלמי
ר"ה פ"א ה"א דהקב"ה הקפיד על דוד במלחמה זו "אמר לו הקב"ה
אני אמרתי אל תתגר בם ואתה התגרית בם". הרי דלא היתה זה מלחמת
עמלק כלל לשי' הירושלמי. ואף די"ל דמ"ד ד"ג' מצוות נצטוו וכו'
ס"ל דאכן היתה זו מלחמת עמלק, מ"מ עפ"י מה שיתבאר לפנינו אין
אנו צריכים לאפושי פלוגתא.

ונראה בזה עפמ"ש"כ רבינו שם בהערה 44, ונרחיב הדברים קצת.
דהנה בגמ' סנהדרין שם (ועד"ז בספרי שם) "ועדיין איני יודע אם
לבנות להם בית הבחירה תחלה או להכרית זרעו של עמלק תחלה,
כשהוא אומר [ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ה"א מנחיל
אתכם] והניח לכם מכל איביכם [מסביב וישבתם בטח] והי' המקום
אשר יבחר ה"א [בו לשכן שמו] הוי אומר להכרית זרעו של עמלק
תחלה. וכן בדוד הוא אומר "ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו
מסביב (ש"ב ז, א), וכתיב ויאמר המלך אל נתן הנביא הנה אנכי יושב
בבית ארזים [וארון האלקים יושב בתוך היריעה]". והנה בפסוקים אלה
לא מוזכר כלל עמלק. והמהרש"א פי' דכיון דגם אצל עמלק כתיב
"והי' בהניח גו' (סוף פ' תצא)", א"כ משמע לי' להש"ס דגם הפסוק
בפ' ראה דכתיב לשון "והניח" קאי בעמלק. ולבד מזה דעיקר חסר מן
הספר ולמה לא מוזכר בש"ס "גזירה שוה" זו, הרי מלשון הכתוב "והי'
בהניח ה"א לך מכל אויביך מסביב בארץ . . תמחה את זכר עמלק גו'",
משמע ד"כל אויביך" הנאמר לפני"ז (ועד"ז "על אויביכם" דפ' ראה)
אינו כולל עמלק.

אשר לכן י"ל דאף דלשון הש"ס והספרי היא "ג' מצוות . . ולהכרית
זרעו של עמלק", עיקר הך הלכתא אינו תלוי כלל במצות מחיית עמלק

בעצם, דעיקר ההלכה היא דזמן בנין הבית היא לאחר מנוחה "מכל אויביך מסביב", אלא דזה ממילא דכיון דבזמן ביאתם לארץ בפעם הראשונה הי' אז עמלק יושב מסביב לארץ והיו רוצים להתגרות בנו, א"כ חל עליהם ג"כ חובת מלחמה קודם בנין הבית, אבל עיקר החיוב התלוי' בבנין הבית אינו מצות מחייתם מכה המ"ע דמחיית עמלק, דחובה זו היא חובת מחי', ולענין בנין המקדש עיקר החיוב הוא שיהי' מצב של שלום ומנוחה מאויבינו, ולענין זה לא דרוש מחי' שלימה כ"א ניצוח באופן שאינם יכולים להפריע מנוחתינו.

וממילא דאינו נוגע כלל אם דוד נלחם ומחה עמלק, דכיון דסו"ס העיד הקרא שהי' אז מצב של מנוחה, וזאת אומרת שלא הי' עמלק שום איום וסכנה להם, א"כ חל אז חובת בנין המקדש. ועד"ז לענין מלך המשיח, דאינו חייב ללחום דוקא בעמלק קודם בנין הבית, כ"א שיביא למצב של מנוחה גמורה מ"כל האומות שסביביו", יהיו מי שיהיו.

ועפ"ז נראה דעיקר הלכה זו לא נאמר כ"א בזמן שארץ ישראל וירושלים היא תחת ממשלת ישראל, דיסוד ההלכה היא דמצוה מן המוכחר (או דגם הוא לעיכובא כנ"ל) שהמקדש יבנה כשממשלת ישראל היא תמימה ושלימה באופן דליכא שום איום של אויבים מסביב לה. אבל בזמן הגלות כשאין ירושלים תחת ממשלה עצמאית של בנ"י ליכא שום חיוב לקיים מצות מחיית עמלק לבדה שלא בתוך ובכלל מלחמה נגד כל אויב ואורב מבפנים ובמחוץ. דבהך ד"שלש מצוות וכו'" לא נאמר דמ"ע דמחיית עמלק קודם לבנין הבית, כ"א דהנחה גמורה מאויבים (כולל עמלק) קודמת. והרי בזמן הגלות כשאנו משועבדים לאומות העולם, אין שום מקום לחייב קיום מצות מחיית עמלק קודם מצות בנין המקדש, דהרי בין כך ובין כך נתונים אנו תחת שיעבוד הגוים, ואיננו במצב של מנוחה.

ומעתה אין אנו צריכים להמציא דחוקים לענין בית שני, וכן לענין הא דבימי ר"י בן חנניא התחילו בבנין המקדש, אף דבשני זמנים הנ"ל לא הי' מלך וגם (בזה האחרון) לא הי' קיום של מחיית עמלק. דדין מלך הוא ג"כ רק להעמיד הארץ וירושלים בידינו באופן מושלמת, אבל בזמן הגלות כמו בבית שני שהיינו תחת יד פרס ויון, ובימי ריב"ח תחת רומי, שוב ליתא לכל עיקר ההלכה של הקדמת העמדת מלך ומחיית עמלק קודם בנין בית המקדש.

ויש להוסיף בנוגע להשקו"ט אם איתא לחובת בנין בית המקדש בזמן הזה קודם ביאת המשיח. די"א כיון דאין לנו מלך, וא"א לנו

לקיים מחיית עמלק שוב ליכא לחובת בנין המקדש. אבל לפי הנ"ל כיון שאנו עדיין בגלות (והמשלה בארה"ק היא בתכלית השפלות והשעבוד לאומה"ע כידוע), א"כ מצד ההלכה הנ"ל דשלש מצות ליכא שום עיכוב. ומש"כ הרמב"ם דמשיח בונה המקדש היינו משום דכך היא המסורה ^{אוצר החכמה} שכן יהי' ומצד עוד כמה טעמים, וכדהביא גם הגראיב"ג שם, אבל לא מצד ההלכה ד"שלש מצוות וכו'".

בית ראשון חסרו בו ה' דברים

הרב שלום דובער הלוי וולפא

ראש כולל זכרון-יהוסף, ירושלים

ורב בית-הכנסת חב"ד

קרית-גת, אה"ק

בלקו"ש חט"ז ע' 301 הערה *27 מביא כ"ק אדמו"ר מה"מ דוגמא לכך, שבמצוה אחת יתכן שיהיו כמה דרגות באופן קיומה. ובין השאר מציין למצות בנין בית הבחירה שיש בה כמה דרגות, וזלה"ק:

"בביהב"ח - משכן וכו', בית ראשון, כשחסרו בו ה' דברים, ב"ש. ועוד".

יש לבאר הדברים בפרטיות:

משכן - היינו המשכן דמדבר, שהיה קודם שנכנסו לארץ.

וכו' - בזה רמז למשכן שהעמידו בגלגל בארץ ישראל שלא היה "בית של אבנים". וכן המשכן דשילה שאף שהיה מאבנים אבל "לא היתה שם תקרה". והמשכנים דנוב ודגבעון שלא היו "במקום אשר יבחר ה'". וכללות כל המשכנים שהיו בנין ארעי "שאינן קדושתן קדושת עולם".

בית ראשון - שהיה בנין ממש בנין קבע ש"קדושתו קדושת עולם", וזהה במקום אשר יבחר ה' והיתה בו השראת השכינה, וכן כל ה"חמשה דברים" כדלהלן.

כשחסרו בו ה' דברים - הדגיש "בו", דהגם שלשון הגמרא ביומא (כא, ב) הוא "חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים", מ"מ באמת כל הה' הדברים חסרו כבר בסוף זמן בית ראשון. ונפרט לפי סדר הדברים שחסרו:

"הארון": נגזז כבר בזמן בית ראשון. וכמבואר ברמב"ם בית הבחירה פ"ד ה"א שיאשיהו גזז את הארון. וראה יומא נג, ב ואילך. ובכריתות ה, ב: "ומי גזזו

יאשיהו". וכמפורש בכתוב המובא בגמרא וברמב"ם (דבה"י ב' לה, ג): "ויאמר המלך . . . תנו את ארון הקדש גו". והרי המלך יאשיהו מת קודם החורבן. (וגניזת הארון היתה "בשמונה עשרה שנה למלכות יאשיהו" (שם, יט) כלומר בשנת ג"א שג, שהיא שלושים וחמש שנים לפני החורבן).

(ולהעיר מלקו"ש חל"ו ע' 196 הערה 37 שכתב: "וכן בסוף זמן בית ראשון שגנזו יאשיהו לאחרי שגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה". ולכאורה הרי גלות שבטים אלו היתה "בשנת שתיים עשרה לאחז" (רש"י ישעיה ח, כג. מ"סדר עולם"), והיינו בשנת ג"א קצה. ונמצא שגניזת הארון היתה מאה ושמונה שנים לאחר מכן. אבל אין זה קושיא מלכתחילה, כי המדובר שם בשיחה הוא על הקשר בין המצב דבני ישראל בבית שני שלא היתה "ביאת כולכם", לבין מה שהארון היה גנוז. ועל זה אומר בהערה הנ"ל שגם בסוף בית ראשון כשגנזו יאשיהו את הארון, היה זה לאחר שעכ"פ חלק מהשבטים גלו. וא"כ אין כוונתו שהגניזה היתה סמוך ממש לגלות, אלא רק לומר שבפועל היה זה בתקופה לאחר שהתחילה כבר הגלות, ואכ"מ).

^{אוצר החכמה}
"הכפורת והכרובים" נגנזו ביחד עם הארון. ראה חדא"ג מהרש"א ליומא (כא, ב) ד"ה ארון: "דארון יאשיהו גנזו ובכללו כפורת וכרובים שעליו, וכחד חשיב להו כפירש"י". וראה ספר 'חנוכת הבית' לרמ"א אות קטז, וב'ערוך השלחן העתיד' ס"ח אות טו. ועיין לקו"ש חכ"ו ע' 179 הערה 51).

^{10/08/2018am}
"האש" ג"כ בטלה עוד בבית ראשון. כמפורש בזבחים (סא, ב): "אש שירדה בימי שלמה . . . בא מנשה וסילקה" (וראה רש"י יומא שם ד"ה רבוצה כארי). והרי מנשה מלך בשנת ג"א רכח, ומלך נ"ה שנה, ול"ג שנים האחרונות עשה תשובה (סנהדרין קג, א). וא"כ סילק האש לא יאוחר משנת ג"א רנ, היינו שמונים ושמונה שנים לפני החורבן.

"שכינה" היתה לכאורה עד סוף בית ראשון. כמבואר ביומא (ט, ב) ואילך דלא שרתה בבית שני משום ששוכנת רק "באהלי שם", ופירש"י: "במקדש ראשון שבנה שלמה שבא מזרעו של שם", ולא בבית שני ש"זכו פרסיים לבנות", ומהיכי תיתי שבטלה קודם חורבן הבית.

אלא שביומא שם מבואר עוד: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, עבודה זרה דכתיב (ישעיהו כח, כ) כי קצר המצע מהשתרע . . . אמר רבי יונתן, קצר מצע זה מהשתרע עליו שני רעים כאחד כו". והיינו שהעבודה זרה (ושאר העבירות כהמשך הגמרא שם) גרמו לכך, שהקב"ה אינו יכול להיות בבית המקדש, כי כביכול אין שם מקום לשכינה ביחד עם הע"ז להבדיל. ומאחר שזו היתה סיבת

החורבן, הרי מוכח שכבר קודם החורבן בטלה השראת השכינה שם. (וראה גם פתיחתא דאיכה רבה פסקא כב).

"רוח הקודש" גם היא היתה לכאורה עד סוף בית ראשון. כמפורש ברש"י יומא (כא, ב) ד"ה ארון ש"לא היתה בנביאים משנת ד' לדריוש", שהיא שנת ג"א תי, היינו לאחר תחילת העבודה דבנית בית שני (בשנת תח), ואילו בבית ראשון היתה נבואה עד החורבן וגם בזמן גלות בבל, "שהרי ברוך בן נריה קיבל מירמיה בבבל בשנת ש"ן י"ב שנים אחר החורבן" (מאמר 'בונה ירושלים' תרכ"ט לאדמו"ר מוהר"ש. וראה 'אוצר חידושים בש"ס' ח"א ע' רפט-צ הערה 2). והפסוק (איכה ב, ט) "גם נביאיה לא מצאו חזון מה", מדבר לכאורה רק על זמן החורבן.

ועל כרחק לומר לכאורה, שאף שלא "בטלה" רוח הקודש רק בבית שני, אבל לא היתה מצויה כל כך כבר בסוף בית ראשון (ועל דרך ביאור כ"ק אדמו"ר מה"מ ב"אוצר חידושים בש"ס" שם, לגבי התקופה שלאחר שבטלה רוח הקודש). ועדיין צ"ע למצוא מקור לכך.

"אורים ותומים" אף הם היו לכאורה עד סוף בית ראשון. דבסוטה (מח, א) תנן: "משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים", וביארו בגמרא (שם, ע"ב) דנביאים הראשונים הם אלו שלפני חגי זכריה ומלאכי שנקראו "נביאים אחרונים". וא"כ הכוונה לנביא יחזקאל שמת אחר החורבן (שהרי מצינו נבואתו האחרונה "בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר" – יחזקאל מ, א). הרי שהיו אורים ותומים כל ימי בית ראשון, וכדאיתא בברייתא שם: "משחרב בית המקדש ראשון . . פסקו אורים ותומים". (והדיעה הראשונה בגמרא ש"נביאים הראשונים" הם "דוד ושמואל ושלמה" נדחתה, וכדמסיק רש"י בד"ה אמור לו: "אלמא כל ימי המקדש ראשון הוו").

והנה ביומא (עג, א) אמרו שבשעת השאלה באו"ת פניו של הכה"ג "כלפי שכינה", והרמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"י הי"א פירש (לא כפירש"י שם שכלפי שכינה היינו "או"ת ושם המפורש שבתוך החושן", אלא) שהכוונה היא "כלפי הארון". ועל פי זה היה אפשר לבאר לכאורה, שכאשר גנז יאשיהו את הארון לא יכלו להשאל באו"ת, בגלל הסיבה הצדדית שהכה"ג לא היה יכול להסיב פניו כלפי הארון. אבל דאה לקו"ש חל"א ע' 160 הערה 31 בשוה"ג ולקו"ש חל"ב ע' 33 ובהערה 55 שהארון אינו לעיכובא (וסגי במקומו של הארון), ומוכיח זאת ממה שכתב הרמב"ם שם בה"י "ומפני מה לא היו שואלין בהן (בבית שני) מפני שלא היתה שם רוח הקודש", ואם איתא ש"כלפי הארון" הוא לעיכובא, הוי ליה לרמב"ם לומר שלא היו נשאלין באו"ת בבית שני מפני שלא היה בו הארון. (וכן מסיק הגאון ר' מאיר אריק ב'אמרי יושר' ח"א סימן קנא אות ב').

ואולי אפשר לומר, שמאחר שהשאלה באו"ת תלויה ברוח הקודש של הכהן
כברמב"ם שם, ובסוף בית ראשון כבר לא היו הכהנים במדריגה שהיו שייכים
לרוח הקודש (ראה ירמיהו א, יח: שהנביא נשלח ע"י הקב"ה להוכיח את "כהניה").
ועדיין צריך חיפוש בענין זה). על כן לא היו יכולים להשאל באו"ת כבר בסוף זמן
בית ראשון. (ועל פי זה, לשון רש"י "אלמא כל ימי המקדש ראשון הו", אינו
בדוקא, ועיקר כוונתו לשלול שלא בטלו אחרי מיתת דוד ושמואל ושלמה,
בתחילת בית ראשון).

ראה 110708/2018

בית שני – שהיתה בו ירידה גם לגבי הזמן שחסרו החמשה דברים בבית
ראשון. (ועל פי הנ"ל אולי הכוונה שבבית שני חסרו כל החמשה דברים. ובדרך
חידוד אולי אפשר לומר שהכוונה להיפך, לעליה, שהרי היה גדול מן הראשון
בבנין ובשנים – חגי ב, ט. בבא בתרא ג, סע"א ואילך. וראה בלקו"ש חל"ו שם
ביאור המעלה והגדלות המיוחדת בבית שני דוקא).

אוצר החכמה

ועוד – אולי הכוונה לבנין השלישי שיבנה ב"ב.

בגדר מצוות בנין בית הבחירה

הת' שאול רייצעס

תלמיד בישיבה

תחילת עמוד

בלקו"ש חכ"א ע' 242 מבאר כ"ק אדמו"ר לפי"ד הרגאטשאבי שהציווי על ביהמ"ק עיקרו הוא בכך שיהיה ביהמ"ק – היינו שלא שייך להבניה גופא. רק לכך שהתוצאה שיהיה ביהמ"ק, ומדוייק בל' הרמב"ם – ש"ציוונו לעשות" – ולא לבנות. ושמעתי מקשים מההקדמה להל' ביהב"ח ששם כתב – שהמצוה היא **"לבנות בית הבחירה"**. וכן בהקדמה לכל ספר הי"ד, ששם מביא הלשון **"לבנות"** דווקא – היינו שזהו המצוה **לבנות**.

והנה, בפשטות י"ל, שבמנין המצוות כאן, אין רצונו לבוא ולהגדיר המצוה. וכמ"ש בפירוש שסיבת המנין בספר הי"ד, היא כדי להראות שלא הפסיד אף מצוה. היינו שזו היא כוונתו בלבד. ולא להגדי כו' מצוה לכשעצמה. ולכן י"ל שבאמת אי"ז סתירה ממש"כ **"לבנות"** – דסו"ס ע"י הבניה שהוא ה'בפועל' – יגיע הבנין בתוצאה. אבל יש לעיין בל' הרמב"ם בסהמ"צ ששם כ' **"לבנות"** ולא **"לעשות"**, כמ"ש בי"ד. ובפרט שרואים אנו שהוא **מדגיש** בסהמ"צ – ושלא כמו בהקדמה להי"ד שם – ולמשל, מצות ציצית, כותב בסהמ"צ שציוונו על **"מעשה ציצית"** היינו המעשה, ואין המצוה בהטלת הציצית (ושם כתוב **"ועשו לכם ציצית"** שם שכתוב כאן **"ועשו לי מקדש"**. [ואכ"מ להכנס להשקו"ט להמ"ד השונים בזה]. וא"כ כמו"כ במצות בנין המקדש (מצוה כ') הול"ל **"לעשות"** כל' בי"ד?

והנה, בקונטרס תורת החסידות מבואר: **"כבר התבאר בכ"מ לשונו של הרמב"ם באמרו לידע שיש שם מצוי ראשון (ריש הל' יסוה"ת), לפי שצריכים לידע דבר זה, בידיעה שכלית כל מה שאפשר לידע וגדולה מנו אמר שם בהלכה ו', וידיעת דבר זה מ"ע שנאמר אנכי ה' אלוקיך, אנכי, הוא מצות האמונה, הנה גם בזה אמר ל' ידיעה"**. והיינו שמדייק ברמב"ם שכוונתו בגדר המצוה הוא לא לאמונה לבד אלא לידיעה.

ומעיר שם בהע' כ"ק אדמו"ר – שבספר המצות מ"ע א' כתב **"שנאמין"** והוא בסתירה למש"כ בפירוש שהוא **"לידע"** –

ומתוך: א. ספר היד הוא משנה אחרונה לגבי סהמ"צ כו'. ב. בסהמ"צ לא דק הרמב"ם כ"כ בתלמוד המצות וגדריהן. ג. בסהמ"צ אפשר שאירע קלקול במלות העתק. ד. או שנמצא איזה כת"י חדש וכה"ג.

וי"ל ממש עד"ז הכא: שגם כן לא דקדק כ"כ ביחס להפי' בי"ד ולא כ"כ נכנס לתלמוד המצוות וכו', ועוד ועיקר: מצינו כת"י אחר – ראה סהמ"צ הוצ' קאפח – שכותב "לעשות" וא"כ א"ש.

ואחר שנת' שאין סתירה ממש"כ בהמנין בסהמ"צ צריך להבין, דלכאורה זה סותר למש"כ הרמב"ם בי"ד עצמו – בהל' מלכים בתחילתו מצינו הל' לבנות, לכך פותח הרמב"ם: שלוש מצות נצטוו ישראל בכניסתן כו' ולבנות להם בית הבחירה", ובאמת דיוק זה מופיע ברגאטשבי, (הנסמן בלקו"ש הנ"ל), ואביא מכו"כ גמרות בש"ס שישנם חילוקים בזה – ומסיים "לזה נפק"מ בין משכן למקדש", ובפשטות כוונתו שהחילוק בין הל' ביהב"ח והל' מלכים, שבהל' ביבה"ח קאי ממקדש – ובהל' מלכים קאי ממשכן, שזהו החילוק בין "לעשות" הכ' בהל' ביהב"ח, ולבין "לבנות" הכתוב בהל' "מלכים, שזהו במשכן. כך משמע מלשונו.

ויש לדייק בזה: הרי שם ממשך הרמב"ם (הל' מלכים) ומביא ראיה שלבנות כו' אחרי הכרתת זרעו של עמלק שנאמר בדוד המלך גבי בנין ביהמ"ק.

אלא, ודאי שבהל' מלכים מדבר בביהמ"ק וא"כ יש להבין איך כתוב כאן לבנות.

הנה ע"ז מבאר כ"ק אדמו"ר בלקו"ש חט"ז (שיחה ג' לפרשת תרומה, וראה שם הע' 54), שהחילוק בין הל' מלכים והל' ביהב"ח שבביה"ח כתב על תוכנה וגדרה של המצוה – שלכן כתב "לעשות", וכנ"ל שזו היא המצוה לעשות דווקא – שיהיה מקדש.

ובהל' מלכים – איך שהמצוה קשורה דווקא עם הכניסה לארץ (ג' מצוות... בכניסתן לארץ כו'), שלכן לא הביא הרמב"ם הפסוק "ועשו לי מקדש", כי כבר היה המקדש. וכל מה שאבאר כאן (בהל' מלכים) הוא ההוספה על עצם המצוה – לעשות, הבנין שאחרי הכרתת זרו של המלך, וא"ז זהו כמובן מיוסד על הביאור בצפ"נ בהלחילוק בין לעשות ולבנות. וכנ"ל בארוכה. אבל אי"ז כטעמו

של הצפע"נ בהחילוק בין הל' ביהב"ח להל' מלכים (ועיי"ש).

והנה, עפ"י ביאור זה יובן בתוספת ביאור לשון הרמב"ם בסהמ"צ הנ"ל "לעשות" בית הבחירה (כנ"ל בקאפח), ומבואר בספרי ג' מצוות וכו' לבנות בית הבחירה, הנה נתבאר לך שהיא (מצות ביהמ"ק) מצוה בפ"ע. ויש להבין הרי"ז בסתירה להא שנת' באריכות לעיל, שגם בסהמ"צ ס"ל להרמב"ם שהמצוה היא לבנות. וכאן מביא שהוא "לבנות" וכל וא"א לתרץ שהרי"ז כשם שנת' לעיל גבי הל' מלכים – שהכתוב שם לבנות – א"א לרץ ונשבחך ישעיה יטחה עיד חדקל ליכך, שהכתוב שם "לבנות" הוא הוספה על עצם המצוה שכבר היתה, שהרי כאן מבאר את גדר המצוה, וכמו שמתחיל לבאר – מצוה כ' – שציוונוע "לעשות" כו'.

והביאור, בפשטות: ובהקדים, שהרמב"ם מסכם כאן: "הנה נת' שהיא מצוה בפ"ע" וכוונתו בזה בפשטות, להביא המקור לכך שחלוקת המנין – היא לפי דבריו – היינו, שהמצות "ועשו לי מקדש" היא באמת ("ע"פ סיפרי) מצוה בפ"ע. אמנם, כ"ק אדמו"ר מבאר באו"א (עיין חידושים וביאורים להל' ביהב"ח סי' א הע' 42): הטעם שכתב וסיכם "הנה נתבאר שהיא מצוה בפ"ע", כוונתו, שמכיון שכתב בתחילת המצוה שצריך לבנות ביהב"ח, והמטרה היא לעבודה שבו תהיה ההקרבה. ורק בשביל זה, וממילא היה אפ"ל שזה רק מעין הכשר מצוה, ולא מצוה בפ"ע. וע"ז החידוש של הרמב"ם, הנה נת' לך שהיא מצוה בפ"ע".

06/07/2018 18:14

ע"כ ביאורו של כ"ק אדמו"ר.

ולפי"ז יובן מש"כ ג' מצוות... לבנות, שאין כוונתו בזה, אלא להביא ראיה שהיא מצוה בפ"ע – ולא הכשר מצוה, והראיה היא כפשט מכך שכתוב כאן ג' מצוות וכו'.

אבל, ברור שגדר המצוה היא דווקא "לעשות" שיהיה מקדש.